

Innhold

Forord	9
Innledning	11
Innhold og oppbygning av boken	12
Datamateriale	13
Målgruppe	14
Kapittel 1	
Profesjon og profesjonalitet	15
Den politiske bakgrunnen	16
Læreryrket som profesjon	19
Lærerprofesjonalitet	22
Læreplanen som styrende for lærernes arbeid	24
Utdanning som nytte og dannelse	25
Oppsummering	27
Kapittel 2	
Bakgrunn og litteraturgjennomgang	28
Kunnskapssamfunnet	28
Nye styringsformer	30
2000-tallet – et skille?	31
En litteraturgjennomgang av tidligere forskning	36
Oppsummering	42
Kapittel 3	
Lærerprofesjonalitet i endring	44
En økende bruk av begrepet profesjon	45
Lærerprofesjonalitet hos myndighetene	46

Lærerprofesjonalitet hos Utdanningsforbundet	49
«Kampen om lærerprofesjonaliteten»	51
Profesjonaliseringsbestrebelse ovenfra og innenfra	52
Profesjonsetikk	53
Oppsummering	54
Kapittel 4	
Lærerprofesjon og ansvar	56
Profesjonelt ansvar	56
Legitimering av ansvarliggjøring	60
Delegitimering av ansvarliggjøring	63
Nye former for legitimering av profesjonelt ansvar	66
Forskning som legitimering?	69
Alternative forståelser hos en yngre generasjon?	70
Nasjonale prøver som ansvarliggjøring	71
Hva blir satt på spill?	72
Metaforenes kraft	77
Dilemmaer knyttet til nasjonale prøver	79
Oppsummering	81
Kapittel 5	
Lærerprofesjon og kunnskapsbase	82
Lærere og forskningsbasert kunnskap	83
Erfaringsbasert og forskningsbasert kunnskap	84
Hvilke kunnskapsområder er viktigst for å lykkes som lærer?	86
Om å hoppe på bølgen eller ikke	89
Dilemmaer og utfordringer	94
Oppsummering	95
Kapittel 6	
Lærerprofesjon og autonomi	96
Profesjonell autonomi	97
Licence to teach?	98
Didaktikk	100
Klare instruksjoner eller stort handlingsrom?	101
«Styr oss på innhold, men ikke på metode»	103
Lærernes opplevelse av autonomi under Kunnskapsløftet	107
Oppsummering	109

Kapittel 7	
Lærerprofesjonalitet i endring?	110
Fra dikotomier til dilemmaer?	112
Å være lærer i dagens kunnskapssamfunn	117
Bruk av elevresultater (data use)	120
Implikasjoner for lærerutdanningen	122
Oppsummering	124
Litteraturliste	127
Stikkord	137

Forord

Da jeg begynte å arbeide som lærer i 2002, var flere endringer i utdanningsfeltet snart på trappene. Lokale og nasjonale prøver ble prøvd ut, Kunnskapsløftet ble introdusert, og nye formative vurderingsformer ble tatt i bruk. I løpet av de første årene på 2000-tallet ble altså noen nye forventninger til lærerprofesjonen tydeligere. Som relativt nyutdannet lærer syntes jeg dette var en spennende utvikling, samtidig som jeg også stilte noen spørsmål rundt den samme utviklingen. Jeg ble nysgjerrig på hvordan jeg bedre kunne forstå det som skjedde i skolen. Jeg forfulgte først denne nysgjerrigheten i forbindelse med min masteroppgave og deretter som doktorgradsstudent. Fra å ha et innsideblikk på lærerprofesjonen har jeg derfor etter hvert også fått et sterkere utsideblikk. I forbindelse med doktorgradsarbeidet fikk jeg også mulighet til å se hva som var det mer typisk norske i forbindelse med mange utenlandsopphold, og i tillegg har stipendiatmiljøet ved Senter for profesjonsstudier (HiOA) og ved forskerskolen NATED bidratt til å styrke dette utsideblikket på egen profesjon og eget forskningsfelt. Dette er viktig når jeg har forsket på et tema som det er mange meninger om, og som lett kan bli preget av at man enten er for eller mot utviklingen.

Denne boken er først og fremst et resultat av doktorgradsarbeidet mitt, som ble gjennomført i perioden 2009 til 2013. Dette arbeidet har gitt et empirisk bidrag til problemstillinger knyttet til lærerprofesjonen og nye styringsformer i skolen, og som jeg gjennom denne boken ønsker å formidle til studenter, lærere og andre interesserte. Som både underviser og forsker mener jeg at det er viktig å ha med seg kunnskap om den litt bredere konteksten for arbeidet i skolen og hva som kjennetegner profesjoner generelt, og lærerprofesjonen spesielt, for å forstå mer av hvorfor nye forventninger til lærerprofesjonaliteten og lærerarbeidet har utviklet seg.

Først og fremst vil jeg takke alle som deltok i feltarbeidet mitt i 2010–2011, uten dere – ingen bok! Jeg vil også takke alle dem som har lest

og kommentert tekstene mine underveis i arbeidet med avhandlingen. I forbindelse med denne boken vil jeg særlig takke Hege Knudsmoen, Tine Sophie Prøitz og Tone Dahl-Michelsen for gode og konstruktive innspill. Takk til mine medforfattere i tidligere arbeider, Lise Granlund, Christina Mølstad, Finn Daniel Raen, Elaine Munthe og Jens-Christian Smeby. Jeg vil også takke Stian Mausethagen for illustrasjonene til boken. Til slutt vil jeg takke redaktør Hallvard Aamlid for et positivt samarbeid.

Oslo, 20.01.2015

Sølvi Mausethagen